



HANDLÄGGARE/ENHET  
Ekonomisk politik och  
arbetsmarknad  
Thomas Hagnefur

DATUM  
2016 03 14

DIARIENUMMER  
20160005

ERT DATUM  
2015 12 10

ER REFERENS  
U2015/05780/GV

Utbildningsdepartementet  
103 33 Stockholm

## LOs svar på Ds 2015:60, Rätt till behörighets- givande utbildning inom komvux

LO har fått möjlighet att lämna synpunkter på ovanstående remiss och vill framföra följande.

### Inledning

Det kan konstateras att intresset för gymnasieskolans yrkesutbildningar är alldeles för litet för att motsvara de rekryteringsbehov som många branscher har. LO har sedan länge lyft behovet av ökade satsningar på vuxenutbildning, yrkeshögskoleutbildningar samt arbetsmarknadsutbildning. Det är därför hoppfullt att regeringen nu aviserat ökade satsningar på dessa områden. Av särskilt strategisk betydelse är utbildningar inom yrkesvux och arbetsmarknadsutbildningen av det enkla skälet att det i de utbildningsformerna finns möjligheten att bedriva grundläggande yrkesutbildning med inriktning på bristyrken.

LO vill inledningsvis peka på några viktiga strukturella och systemberoende brister som regeringen bör återkomma till i ett annat sammanhang. LOs svar utgår ifrån behovet av grundläggande yrkesutbildning för vuxna. Det kan konstateras att den borgerliga regeringens strategi utgick ifrån att lägga över ansvaret på individen för hans arbetsmarknadssituation. Därav följde satsningen på yrkesvux som ett arbetsmarknadspolitiskt verktyg där utbildningskostnaden är billigare än arbetsmarknadsutbildningen och individens finansiering baserar sig på studiemedel. LOs uppfattning är att yrkesvux inte ska ses som ett substitut för arbetsmarknadsutbildningen. De olika utbildningsformerna ska delvis möta olika behov. Dessutom finns skillnader i förmågan att mer direkt möta arbetsmarknadens behov där utbudet av arbetsmarknadsutbildning kan styras av Arbetsförmedlingen. Det



POSTADRESS 105 53 Stockholm  
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18  
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28  
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se  
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769  
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

behövs också en översyn utifrån ett jämställdhetsperspektiv där kvinnodominerade utbildningar främst förekommer inom yrkesvux, och manligt dominerade utbildningar främst sker inom arbetsmarknadspolitiken. Här finns också skillnader i utbildningarnas relevans och kvalitetssäkring samt individens studiefinansiering som behöver uppmärksammas. Ett känt faktum sedan det tidigare kunskapslyftets dagar är att det finns i huvudsak två hinder för kortutbildade i behov av ytterligare utbildning. De utgörs av den bristande tilltron till den egna studieförmågan samt den egna försörjningen under studietiden. För att ett nytt kunskapslyft och en rätt till komvux ska kunna nå sina syften menar LO att regeringen behöver se över studiefinansieringen vid kompensatoriska vuxenstudier. Dagens begränsade nivå på studiemedel kommer inte att vara tillräcklig som motivation och stöd vid vuxenstudier. Det som LO nu framfört utgör grund för de invändningar som redovisas i detta svar.

### LOs synpunkter i sammanfattning

- LO stödjer förslaget om att införa en rättighet till kompensatoriska studier på komvux.
- LO stödjer förslaget om att rätten till studier på komvux förutsätter att den sökande kan gå utbildningen i annan kommun eller landsting, under förutsättning att utbildningen inte erbjuds i hemkommunen.
- LO anser att behörighetsgivande studier ska utgå från en individuell studieplan.
- LO anser att inte enbart behovet av behörighetsgivande studier ska beaktas, även behovet av grundläggande yrkesutbildning för vuxna ska vara väl tillgodosett via yrkesvux.
- LO:s uppfattning är att staten måste ta ett långsiktigt ansvar för att olika arbetsmarknadssektorer kan försörjas med kompetens, där minskande eller lågt söktryck till yrkesprogrammen i relation till efterfrågan, kompenseras med ökat antal platser inom Yrkesvux.
- LO anser att Yrkesvux primära uppgift bör vara att erbjuda ett allsidigt utbud av yrkesinriktningar motiverade utifrån lokala och regionala arbetsmarknadsbehov.
- Därav följer att det bör utredas vilka förändringar som behöver göras utifrån de förordningar som idag styr komvux, och det behöver övervägas om Yrkesvux ska regleras i egen förordning.
- LO menar att en sådan utredning bör utgå ifrån de delvis skilda behov som kompensatorisk behörighetsgivande komvuxstudier och den mer yrkesinriktade vuxenutbildningen behöver möta.
- LO menar att den grundläggande yrkesutbildningen i både gymnasieskola och vuxenutbildning i sin samverkan med arbetslivet bör göras i ett gemensamt sammanhang.
- LO ställer sig frågande inför på vilka grunder regeringen eller den myndighet regeringen bemyndigat, ska meddela föreskrifter om

vilka kurser som ska omfattas av rätten till komvux på gymnasial nivå.

- LO tillstyrker att Myndigheten för yrkeshögskolans ges möjlighet att meddela föreskrifter om vilka komvuxkurser som kan läsas för att uppnå särskilda kunskapskrav till yrkeshögskoleutbildningar.
- LO vill betona vikten av studie- och yrkesvägledning för välgrundade val och för en effektiv studieplanering och genomförande av utbildningen. I en sådan process måste användning av kartläggning, prövning och validering vara obligatoriska inslag.
- LO välkomnar att urvalsprincipen, att behörig sökande med svag ställning på arbetsmarknaden oavsett tidigare utbildning, återinförs.
- LO menar ändå att regeringen kan överväga om en mindre kvotgrupp bör införas för sökande med fullgjort gymnasium som söker till en grundläggande yrkesutbildning för vuxna.
- LO tillstyrker förslaget om att utveckla en betygss databas. Det bör undersökas i vilken mån UHRs databas BEDA kan ingå i ett sådant utvecklingsarbete.

Utgångspunkten för reformen är bra men otillräcklig.

Idag är rätten till vuxenutbildning för individen begränsad till grundläggande vuxenutbildning samt behörighetsgivande studier för elever som avslutat ett yrkesprogram på gymnasiet som inte tidigare valt de ämnen som krävs för grundläggande behörighet.

Med de förslag som nu läggs fram i avsnitten 4.2 och 4.3 införs en rättighet till behörighetsgivande studier för grundläggande och särskilda behörigheter till både högskola och yrkeshögskola. Möjligheterna till kompensatoriska studier för tillträde till högskola och yrkeshögskola är en viktig reform i ett nytt kunskapslyft som stöd för det livslånga lärandet. LO välkomnar och stödjer principen om införande av en rätt till kompensatoriska studier.

LO ställer sig frågande inför på vilka grunder regeringen eller den myndighet regeringen bemyndigar, ska meddela föreskrifter om vilka kurser som ska omfattas av rätten till komvux på gymnasial nivå. Vilka kurser som individen behöver läsa är helt avhängig hans eller hennes förkunskaper, i förhållande till tänkt vidareutbildning med de behörighetskrav som ställs. Motiven för en begränsning av kurser är enligt LOs bedömning inte tillräckligt uttalade

LO tillstyrker att Myndigheten för yrkeshögskolans ges möjlighet att meddela föreskrifter om vilka komvuxkurser som kan läsas för att uppnå särskilda kunskapskrav till yrkeshögskoleutbildningar. Det är motiverat utifrån att YH-utbildningar är mer heterogena än högskoleutbildningar i antagningskrav. Dessutom har det visat sig att det sker omotiverade

förändringar eller skillnader i förkunskapskrav för likartade utbildningar. Myndigheten för yrkeshögskolan har ett uppdrag att se över om en bättre enhetlighet kan utformas. Det faller sig därför naturligt att myndigheten ges ett sådant bemyndigande.

LO delar farhågan som uttrycks i promemorian om risken med en rättighet som kan leda till ett överutnyttjande av utbildningsutbudet. LO anser att behörighetsgivande utbildningar ska utgå från en individuell studieplan, som även ingår i dagens regelverk, för att studierna ska vara målinriktade.

LO anser dock att en betydande pusselbit saknas. I promemorian framförs vikten av att det för individen, ”finns en långsiktig möjlighet att byta yrkeskarriär, även om individen tidigare har fullföljt en gymnasial utbildning”. Därefter utgår man i promemorian från antagandet att; ”karriärväxling börjar för många genom behörighetsgivande studier inom komvux”. I dessa två citat kan ligga en motsättning. Om individen har en fullföljd gymnasieutbildning är kanske inte behovet av behörighetsgivande studier det primära, utan snarare möjligheterna till en yrkesutbildning för tillträde till arbetsmarknaden.

LO har i andra sammanhang pekat på behovet av karriärväxling eller omställning där yrkesvux har ett egenvärde i sig. Många av de bristyrken som Arbetsförmedlingen redovisar utgörs av LO-yrken. Därför är tillgången till en grundläggande yrkesutbildning för vuxna ett betydande komplement till den gymnasiala yrkesutbildningen för att motsvara rekryteringsbehoven. LOs uppfattning är att staten måste ta ett långsiktigt ansvar för att olika arbetsmarknadssektorer kan försörjas med kompetens. Staten bör säkerställa att varje arbetsmarknadssektor får en proportionerlig andel utbildningsplatser, för att täcka sitt kompetensförsörjningsbehov, antingen genom antalet platser i ungdomsskolan eller i vuxenutbildningen. Det innebär att om få unga väljer ett yrkesprogram i relation till den konstaterade efterfrågan, ökas statsbidraget till ett ökat antal platser inom den yrkesinriktade kommunala vuxenutbildningen.

Av ovanstående följer att möjligheten till en yrkesutbildning kan vara viktigare än själva behörigheten, vilket i sig inte behöver stå i motsatsställning till varandra. För att yrkesvux ska kunna tillmötesgå omställningsbehovet behöver yrkesvux som utbildningsform ses över. Komvuxförordningen utgår från att utbildningen ska tillmötesgå individens intressen, behov och förutsättningar. När det gäller yrkesvux är LOs uppfattning att de utbildningar som erbjuds ska reflektera ett allsidigt lokalt och regionalt arbetsmarknadsbehov. Med de förslag om regional samverkan vid ansökan om yrkesvux som lämnats i yrkesprogramsutredningens betänkande Välja yrke, möjliggörs ett mer allsidigt utbud av yrkesvuxutbildningar.

Men andra förändringar behöver också komma till stånd. Idag ställs krav på samverkan mellan kommunen, arbetsförmedlingen och berörda organisationer för att fastställa behovet av vissa yrkesutbildningar. Det visar sig att det inte alltid fungerar som det är tänkt. Därtill är yrkesvux som övrig komvux baserat på enskilda kurser. Det kan till synes vara en rationell ordning att utbildningen ska utgå från individens intressen, behov och förutsättningar. LO menar att en översyn behöver göras av inriktning och utformning av den kommunala vuxenutbildningen. En sådan översyn bör utgå ifrån de delvis skilda behov som kompensatorisk behörighetsgivande komvux och den mer yrkesinriktade vuxenutbildningen behöver möta.

Det innebär att utformningen av yrkesvux istället bör utgå från yrkesinriktningar och utgångar som de definieras i gymnasieskolan. Med en sådan ordning skulle yrkesvux bättre motsvara innehållet i en grundläggande yrkesutbildning. Det i sig behöver inte innebära att individen ska läsa alla ingående ämnen i inriktningen, utan kan genom kartläggning och validering eller genom prövning kunna avstå vissa kurser och få tidigare kunskaper tillgodoräknade. Med en sådan modell blir arbetsmarknadens och branschens behov mer styrande för utbildningens utformning, och därmed underlättas övergången till arbete. Dessutom höjs statusen och tilltron till utbildningens kvalitet bland arbetsgivare. I det sammanhanget vill LO också betona att en starkare samverkan mellan vuxenutbildning och arbetsliv är viktig för utbildningens relevans och kvalitet. Därför behöver samverkansformerna utvecklas och LO menar att den grundläggande yrkesutbildningen i både gymnasieskola och vuxenutbildning bör hanteras i ett gemensamt sammanhang i form av programråd eller liknade samverkan.

Inledningsvis citerades promemorian där det behöver finnas ”en långsiktig möjlighet att byta yrkeskarriär, även om individen tidigare har fullföljt en gymnasial utbildning”. Det är något som LO framfört i andra sammanhang.

Vårt utbildningssystem är inte så förlåtande vid felval. Rätten till kompensatoriska studier, att få en andra chans, har med viss variation och beroende på regering varit väl utbyggd. Sedan länge ser vi en annan trend, som förstärkts med den nya gymnasieskolan, där elever i allt större utsträckning söker sig till högskoleförberedande program i tron att man därmed har fler framtida alternativ än med ett yrkesprogram. Höstterminen 2015 fanns drygt 55 000 elever på det samhällsvetenskapliga programmet som är gymnasiets största program. Uppföljningar visar att av en årskull på programmet är det 60 procent som påbörjar högskolestudier inom tre år. De unga vuxna som inte läser vidare men även äldre med fullföljd gymnasieutbildning arbetar i viss utsträckning i branscher med relativt små krav på yrkesspecifik utbildning. Det är jobb som ofta är förenade med

osäkra anställnings- och arbetsvillkor och fungerar som genomgångsjobb. Sverige behöver större rörlighet på arbetsmarknaden, bättre möjligheter till omställning samt större grad av etablering på arbetsmarknaden.

LO ser det som positivt att utbildningsbakgrund inte får fullt så stor betydelse vid urval utan att det är ställningen på arbetsmarknaden som prioriteras. Men med en stor andel sökande med kort utbildning kommer de med längre utbildning att få stå tillbaka, vilket i sig är riktigt då behovet av insatsen ska vara vägledande. LO menar ändå att regeringen behöver överväga om en kvotgrupp bör införas för vuxna med fullgjort gymnasium, som söker till en grundläggande yrkesutbildning för vuxna.

I avsnitt 4.5 anges att kommunen ska kunna ange vilka utbildningar som ska erbjudas för att nå grundläggande behörighet om det finns olika utbildningar som kan leda dit. LO anser det vara rimligt så länge det inte avsevärt försvårar för individen att få tillgång till behörighetsgivande utbildning.

För att individen ska kunna göra välgrundade val och för en effektiv studieplanering och genomförande av utbildningen är studie- och yrkesvägledning av stor betydelse. I en sådan process måste användning av kartläggning, validering och prövning vara obligatoriska inslag.

LO anser att förslaget om en betygsdatabas är bra och kommer att fylla en viktig funktion. LO vill påminna om att Universitets- och högskolerådet (UHR) administrerar en betygsdatabas BEDA. Det är ett transportregister som samlar in slutbetyg från gymnasieskolor och komvux för vidarebefordran till antagningssystemet för högskoleutbildning NyA och till SCB. Det finns därför anledning att i uppdraget till Skolverket överväga på vilket sätt man skulle kunna samverka med befintliga system.

Avslutningsvis vill LO understryka att antalet platser avsedda för grundläggande yrkesutbildning behöver öka och fördelas på olika branschområden utifrån arbetsmarknadsbehoven. Det innebär att de kostnadsberäkningar som är gjorda kan komma att behöva revideras, då yrkesutbildning är dyrare att genomföra än behörighetsgivande kurser. Fördelning av kostnader beroende på vilken typ av program som erbjuds kan möjligen utjämnas genom att fler kommuner samverkar, vilket LO tillstyrkt i remissvaret till SOU 2015:97, Välja yrke.

Med hälsning  
Landsorganisationen i Sverige

Karl-Petter Thorwaldsson

Thomas Hagnefur